

ПЛАН И ПРОГРАМ РАДА ИСТОРИЈСКОГ АРХИВА
"СРЕДЊЕ ПОМОРАВЉЕ" У ЈАГОДИНИ ЗА НАРЕДНЕ 2026 ГОДИНЕ 23. 01. 2026 год
Ј А Г О Д И Н А

I Уводне напомене

Историјски архив "Средње Поморавље" у Јагодини је установа која се бави заштитом архивске грађе и документарног материјала на подручју свих шест општина Поморавског округа. Архив у Јагодини обавља све послове, предвиђене Законом о архивској грађи и архивској делатности на територији своје надлежности. На подручју надлежности Архива смештено је преко 2000 (двехиљаде) регистратура. У депоима Архива смештено је близу 4500 (четири и по хиљаде) дужних метара архивске грађе и документарног материјала. Архив у Јагодини је једина установа која се бави заштитом ове врсте културних добара на подручју Поморавског округа.

II Програм рада са предлозима мера

Програм рада Историјског архива "Средње Поморавље" у Јагодини, биће у даљем тексту представљени по службама, односно, врстама послова.

1. Служба управних, финансијских и општих послова. Структура послова:

обавља правне, организационе, управне, финансијско-материјалне, канцеларијске, административно-техничке, послове помоћних служби – одржавање хигијене, поправки, транспортне и курирске послове, као и друге оперативне – стручне послове утврђене законом и подзаконским актима, Статутом и другим општим актима Архива, као и налозима директора. Број извршилаца (6) шест.

Предлог мера:

1. За испуњење свих горе наведених послова и радних задатака, биће предузете мере додатног осавремењавања средстава за рад, осавремењавањем опреме за рад, као и прелазак (уколико се усагласе сви архиви) на е-писарницу и платформу е-архив од 2026. године.
2. Такође, као и сваке године биће спроведено континуирано додатно стручно усвршавање службеника кроз похађања стручних семинара, предавања и сл., као и набављањем стручне литературе.

2. Служба заштите архивске грађе ван Архива (Спољна служба). Структура послова: евидентирање регистратура, комплетан преглед архивске грађе и документарног материјала, пружање стручне помоћи регистратурама, излучивање безвредног документарног материјала, припрема за преузимање архивске грађе, евиденција о регистратурама, заштита архивске грађе приватних имаоца, законом предвиђен надзор. Ове послове обављаће 1 (један) радник.

Предлог мера:

1. Да се благовремено и што ефикасније испунио предвиђени план, неопходно је наставити ревизију комплетне документације (свих досијеа), која је на располагању Спољној служби. На тај начин би се рационализовао процес рада али и смањио број регистратура, којима је потребан стручни и инспекцијски надзор.
2. Због лакшег евидентирања документације Спољне службе, потребно је обезбедити додатни простор и услове за њен смештај, а наведени смештај треба да буде и физички обезбеђен.
3. Због неопходне и константне мобилности Службе, што због материјалне ситуације нисмо успели да урадимо већ трећу годину од када смо раховали старо возило. потребна је набавка службеног возила, пошто јурисдикција Спољне службе Историјског архива Јагодине, покрива читаву територију Поморавског управног округа.

3. Служба заштите архивске грађе у Архиву (Служба депоа) Структура послова: пријем и смештај архивске грађе и документарног материјала, вођење посебних евиденција, одржавање архивске грађе у депоу, издавање архивске грађе на сређивање, издавање архивске грађе корисницима, чување и презентација архивске грађе, обављање одређених врста истраживања за испуњавање неких специфичних захтева корисника архивске грађе, пружање свих врста информација у вези са структуром архивске грађе и информативних средстава. На овим пословима ангажована су 4 (четири) радника.

Напомена: Већ дуже од две деценије, радници Службе за заштиту архивске грађе у Архиву (Служба депоа), свој посао обављају у изузетно тешким условима, који представљају огромну препреку у процесу рада и функционисања Службе, али и Архива у целини. Већ више пута до сада (током протекле две деценије) указивано је на изузетно лоше стање (техничко) у коме се налази објекат, који служи као архивски депо. У питању је тзв. "Стара зграда Учитељске школе", која је власништво Републике Србије а корисник је Факултет Педагошких наука у Јагодини, док Историјски архив Јагодине употребљава (као архивски Депо) просторије приземља поменутог објекта. Површина приземља "Старе зграде", која је и сама културно добро и налази се под заштитом Завода за заштиту споменика културе у Крагујевцу, износи близу 1200 (хиљаду и двеста) метара квадратних. Међутим, због урушавања око 40% међуспратне конструкције поменутог објекта и свеукупног, екстремно лошег техничког стања (скоро потпуна девастација објекта), површина приземља "Старе зграде" која може да се користи у сврху смештаја архивске грађе, смањена је за скоро 50%, што озбиљно угрожава архивску грађу и документарни материјал али и озбиљно отежава обављање послова за које су задужени радници Службе депоа. Постоји велика и сасвим извесна опасност да највећи део тренутно смештене архивске грађе – 4500 (четирихиљаде и петсто) дужних метара – буде значајно оштећен или потпуно уништен. Наглашавам да је у питању културно добро (архивска грађа) која је битна за читав Поморавски округ, али и шире, пошто корисници услуга Историјског архива долазе из читаве Србије. Поред тога, постоје константне (свакодневне) отежавајуће околности за раднике Службе депоа (недостатак грејања, светла, простора, итд) у току обављања послова унутар објекта. Због тога је неопходно да се овим Програмом рада обухвати (што је битно за сам опстанак Архива) и проналажење трајног решења за смештај драгоцене архивске грађе, која је битна за читав Поморавски округ (и шире) и безбедност свих службеника Историјског архива Јагодине а нарочито радника Службе депоа. Програмом рада, предвиђена су 3 (три) могућа предлога решења за трајно елиминисање овог изузетно озбиљног, вишедеценијског проблема:

Предлог додатних мера:

1. Неопходно је у току 2026 године пронаћи трајно решење за Депо Архива јер је постојећа зграда превише девестирана да би грађа остала и олчувана опстала у тој згради, поготово што последњим надзором је утврђено да је опасно и улазити у саму зграду.
2. Тим поводом друга мера би била да путем конкурсисања код оснивача и Министарства Културе Републике Србије, за доделу средстава, неопходних за решавање питања административне зграде Архива;

4. Служба сређивања и обраде архивске грађе, са одељењима за обраду и сређивање, културно-просветну, научну, пропагандну и издавачку делатност, Центром за информације и Библиотеком.

Структура послова: класификација и систематизација архивске грађе унутар фондова, израда информативних средстава (сумарних и аналитичких инвентара, регистара, пописа

предмета и сл.), припремање и издавање публикација (критичко приређивање историјских извора), истраживање и обрада докумената, комплетна припрема изложби архивске грађе, набавка и издавање библиотечког материјала на коришћење, као и вођење евиденције корисника библиотечког материјала, израда инвентара библиотечког материјала, израда инвентара микрофилмског материјала, припремање научних и културно-просветних манифестација.

Све наведене послове обављаће 9 (девет) радника.

а) Послови сређивања и обраде архивске грађе и израда информативних средстава

Планом рада Историјског архива Јагодине за наредну годину, предвиђено је да се започне са комплетним архивистичким сређивањем и обрадом 12 (дванаест) фондова, од чега 6 (шест) општинских – фондови СО Јагодина, СО Ћуприја, СО Параћин, СО Свилајнац, СО Деспотовац и СО Рековац, у периоду од 1975. до 1995. године. Поред тога, предвиђена је и израда информативних средстава за део фонда *Начелство Окружја Јагодинског* (1859-1889), као и 2 (два) судска фонда Општински суд у Јагодини и Окружни суд у Јагодини (1945-), и фондова за које се сваке године утврђује или утврди да их је потребно интервентно средити. У циљу усавршавања информативног система Архива предвиђено је и започињање процеса *дигитализације свих информативних средстава* и докумената из фондова од изузетног значаја. Накнадно сређивање архивских фондова Народних одбора срезова: беличког, раваничког, ресавског, параћинског и левачког 1945 -1955 – израда аналитичких инвентара и пописа важних предмета и припрема фондова за унос у АРХИС.

Напомена: Горе наведеним пројектом даљег оперативног осавремењавања (дигитализација информативних средстава итд.), предвиђено је да сва информативна средства која поседује Архив Јагодине и која се у писаном облику на прописаним обрасцима, преведемо у дигитални облик. Архив поседује 274 сумарна инвентара и 5 аналитичких за сређене и обрађене фондове и збирке. Поред ових евиденција и остале архивске евиденције, као и делови значајнијих фондова (за почетак) треба да уђу у завршни процес дигитализације.

Пројектом предвиђамо довршавање дигитализације постојећих информативних средстава и вођење нових уз одговарајућу софтверску подршку, као и почетак дигитализације значајнијих фондова. На тај начин, поред установљивања јединствене информационе евиденције, сва информативна средства Архива, као и део грађе значајнијих архивских фондова би била систематизована, а њихова доступност олакшана. Такође, овим поступком би било настављено даље ажурирање архивских информативних средстава. Поред наведеног, овим пројектом је обухваћена и архивска грађа од изузетног значаја која се чува у архиву, као на пример, Збирка матичних књига рођених, венчаних и умрлих (више од 300 књ.). Евиденције из матичних књига за период од 1837. до 1916. године су највећим делом дигитализоване у протеклих 15 година

б) Научно-истраживачка, издавачка и културно-пропагандна делатност

Планом рада Историјског архива Јагодине, у оквиру ове делатности у наредној години, предвиђено је објављивање неколико стручних издања, везаних искључиво за рад Историјског архива Јагодине:

1. *Студија о суђењу народним непријатељима од 1945 -1953 године на територији Моравског округа.*
2. *Друго издање годишњака који смо покренули 2025 године за духовно, културно и историјско наслеђе*
3. *Зборник радова о лику и делу Светозара Марковића поводом 180 година од његовог рођења.*

Планира се и редовна промоција архивских издања поводом *Дана Архива*, као и подела награда најбољим ученицима основних школа из предмета историје поводом манифестације *Недеље Архива*.

За септембар месец поводом 180 година и од рођења Светозара Марковића у плану нам је и изложба посвећена његовом раду и делу.

Прошле године смо одбијени на Конкурсу Министарства за опрему али ове године покушаћемо да набавимо опрему из сопствених средстава којом би могли да покренемо рад једног јутјуб канала који би био посвеће историјском и културном наслеђу на територији Поморавског округа.

в) Библиотека

У циљу обogaћивања књижног фонда специјалне архивске библиотеке, наставићемо са набавком (путем куповине, размене, поклона) најмање 20 (двадесет) библиотечких јединица чиме би се број књига увећао на 3665 (три хиљаде шестошездесет и пет). Предвиђена је и допуна *Инвентара монографских публикација*, која би до краја године, требало да садржи, како је већ наведено, чиме би се евидентирало укупно око 4500 (четири хиљаде и петсто) уписаних библиотечких јединица.

Предлог мера:

1. Кроз нови софтверски програм АРХИС (што важи за све службе у структури Архива) у циљу што ефикаснијег рада, међусобне сарадње (умрежавање рачунара) и успостављања јединствене архивске информативне мреже на територији читаве Републике Србије.
2. Биће усавршен и примењен нови рачунарски програм за унос назива (налова) библиотечких јединица у јединствени *Инвентар монографских публикација*. Упоредо с тим, биће настављен рад на уносу података за *Централни регистар фондова*, у склопу сарадње са Архивом Србије.
3. Наставиће се сарадња са другим институцијама на територији града Јагодине (Факултет педагошких наука) и шире, у циљу што ефикаснијег испуњења плана, по питању научно-истраживачке и издавачке делатности. Биће конкретизовани сарадња и са Институтом за савремену историју Србије у Београду и Филозофским факултетом (група за историју) у Београду, у вези са унапређењем научно-истраживачког и издавачког делатности Архива као и у погледу издавања два зборника радова – другог броја часописа Богдај, и зборника радова поводом 180 година од рођења Светозара Марковића.
4. Наставиће се континуирана сарадња са правним лицима које се баве штампарском делатношћу, у циљу одржавања високог квалитета услуга у тој области.

ГЕНЕРАЛНА НАПОМЕНА: У наредној години неопходно је предузети све мере како би се трајно решило питање Деоа Историјског архива „Средње Поморавље“ у Јагодини јер можемо доћи у ситуацију да не будемо у стању да обављамо основну делатност. С тим у вези потребно је изнаћи неко решење како би се овај проблем дугорочно решио и како би се архивска грађа и документарни материјал сачувао.

директор Архива
Милан Јаковљевић

